

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կես տարվան 6 ռուբ.
Առանձին համարները 5 կոպեկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմյան խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցեն. Тифлиς, Редакция „Мшакъ“.
կամ Tiflis, Rédaction „Mschak“.
Տէլէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերէն)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնները համար վճարում են
խրաբանչիւր բառին 2 կոպեկ.
Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԳԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐԿԱՅ 1898 ԹԻՍՎԱՆԻ

ՄՇԱԿ

(26-րդ ՏԱՐԻ)

ԴՐԱՎԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔՍՆԱՔԱՆԱԿԱՆ ԼՐԱԴՐԻ

ՓԵՏՐՎԱՐԻՑ «ՄՇԱԿ» ՀՐԱՍՏԱՐԱԿՎՈՒՄ Է ԱՄԵՆ ՕՐ ԲԱՅԻ ՏՕՆ ԵՒ ՏՕՆԵՐԻՆ ՅԱՋՈՐԻ
ՕՐԵՐԻՑ

«ՄՇԱԿ» տարեկան գինը թէ՛ Ռուսաստանում և թէ՛ արտասահմանում 10 ռուբլի է, տարւն և մէկ և տարւն ամսականը՝ 9 ռ., ինն և ութ ամսականը՝ 8 ռ., եօթ ամսականը՝ 7 ռ., վեց ամսականը՝ 6 ռ., հինգ ամսականը՝ 5 ռ., չորս ամսականը՝ 4 ռ., երեք ամսականը՝ 3 ռ., երկու ամսականը՝ 2 ռ., մի ամսականը՝ 1 ռուբլի:

«ՄՇԱԿ» գրվել կարելի է ՌՄԲԱԿՐԱՍՏԱՆԸ (Բաղրատայա և Բարձրակայա փողոցները անկիւն):
Կայրութեան ուրիշ քաղաքներէն «ՄՇԱԿ» գրվելու համար, և առհասարակ նամակներ և ծրարներ ուղարկելու, պէտք է դիմել հետեւեալ հասցեով. ТИФЛИСЪ, редакция „МШАКЪ“, իսկ արտասահմանից՝ ТИФЛИС, Rédaction du journal arménien „MSCHAK“.

Յայտարարութիւններ ընդունվում են թէ՛ հայերէն, թէ՛ ռուսերէն և թէ՛ օտար լեզուներով:
Բառին վճարվում է 2 կոպեկ:

ԲՈՎԱՆԳՎՈՒԹԻՒՆ

Գրողների դաշնակցութեան միջնորդութիւնը. Կուրայի սարսափները. ՆԵՐԳԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Տօնախմբութիւն Բելինսկու յիշատակին. Ռուսաց դրամատիկական ներկայացումները. Նամակ վաւերականացից. Նամակ խմբագրութեան. Ներքին լուրեր. ԱՐՏԱԲԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Ամերիկայից. Նամակ Պարսկաստանից. Արտաքին լուրեր. ՀՆՈՒԱԳԻՐՆԵՐ. ԲՈՐՈՍԱ. ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Մէլքի աղջիկը:

ԳՐՈՂՆԵՐԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Մենք արդէն հաղորդեցինք, որ Պետերբուրգում գոյութիւն ունեցող գրողների և գիտնականների Դաշնակցութիւնը՝ օգուտ քաղելով իր կանօնադրութեան այն յօդուածից, որն իրաւունք է տալիս միջնորդութիւններ յարուցանել կառավարութեան առաջ գրականութեան և մամուլին վերաբերեալ հարցերի համար, ձեռնարկել է մանրամասն և բաղձնալից կերպով ուսումնասիրել մամուլի պահանջները և կա-

րիքները: Այդ նպատակով նա կազմել է մի մասնաժողով, որ բաղկացած է 15 նշանավոր իրաւագէտներից և գրականութեան ու մամուլի խոշոր ներկայացուցիչներից: Մասնաժողովը, մշակելով մի ընդարձակ զեկուցում, ներկայացրեց մարտի 27-ին կայացած ընդհանուր ժողովին, որը որոշեց միջնորդել կառավարութեան առաջ մամուլին վերաբերեալ օրէնքների մէջ մի քանի փոփոխութիւններ կատարելու և պարբերական մամուլի վիճակը բարձրելու համար:

Դաշնակցութեան այդ համակրելի քայլը մեծ յուզում է առաջ բերել ռուսաց մամուլի յայտնի տեսակի օրգանների մէջ, որոնք դէմ են որ և է բարեփոխման, ուստի և պնդում են թէ Դաշնակցութիւնը այդպիսի միջնորդութիւններ յարուցանելու իրաւունք չունի: Եւ սակայն Դաշնակցութեան այդ ձգտումը այնքան պարզ և բնական է, որ խաւարաւոր օրգանների բացազանութիւնները միանգամայն ծայրալի են երևում: Եթէ ամեն մի ընկերու-

թիւն, լինի նա գիտնական թէ՛ առեւտրական, իրաւունք ունի միջնորդութիւններ յարուցանել իր շահերի պաշտպանութեան համար, ինչու մամուլը, որ իր ամբողջութեան մէջ պետական ահազին կարեւորութիւն ներկայացնող մի գործ է, որի ներկայացուցիչները միասին առաջ մի ահազին ընկերութիւն են կազմում, ինչու, կրկնում ենք, այդպիսի մի կարեւոր հաստատութիւն իրաւունք չէ պէտք է ունենայ արտադարձ հաւաքական կերպով իր պահանջները, բացառել իր կարիքները և այդ կարիքներին գոհացում տալու համար այս կամ այն միջնորդութիւնը յարուցանել:

Եւ կառավարութիւնը, ինքն զգալով մամուլի ահազին նշանակութիւնը պետութեան համար, թողաւոր է ռուսաց գրողներին և գիտնականներին Դաշնակցութեանը, տալով նրան իրաւունք հարկաւոր ժամանակ միջնորդութիւններ յարուցանելու: Այդ իրաւունքից էլ օգտվում է Դաշնակցութիւնը, որը չէր կարող հէնց իր գործունէութեան առաջին քայլում ուշադրութիւն չը դարձնել մի խիստ անկանոն և անբնական երևոյթի վրա: Մամուլին վերաբերեալ այժմեան գործադիր օրէնսդրութիւնը 32 տարի է ինչ հրատարակված է. նա մտքոված է իբրեւ ժամանակաւոր օրէնսդրութիւն և կառավարչական յանձնաժողովի զեկուցման համաձայն նա պէտք է արմատական մշակման ենթարկվէր նոր դատաստանական կարգերի հաստատութիւնից յետոյ: Եւ սակայն, 32 տարեկան ընթացքում չը կայ որ և է ձիւղի վերաբերեալ մի օրէնսդրութիւն, որ արմատական փոփոխութեան ենթարկված չը լինի և փոքր ի շատէ յարմարեցրված չը լինի կենսի պահանջներին, բացի մամուլի օրէնքներից: Միւս կողմից անկասկած է, որ այդ 32 տարեկան ընթացքում Ռուսաստանի պետական կառավարութեան բոլոր ձիւղերում աւելի շատ առաջադիմութիւն է գործել, քան իր ամբողջ նախկին 1000-ամեայ գոյութեան ընթացքում:

Այժմ հարց է ծագում. ի՞նչ հիման վրա միայն մամուլին վերաբերեալ օրէնսդրութիւնը, որ շոշափում է պետական գործունէութեան աւելի կենսունակ և առաջադէմ ձիւղը, պէտք է դատապարտվի անործունէութեան և մնայ անշարժ, արտադրելով այնպիսի հետեւանքներ, որոնք չեն համապատասխանում ոչ օրէնսդրութեան սկզբունքներին, ոչ էլ արդարութեան պահանջներին:

Եւ ռուսաց գրողներին ու գիտնականներին Դաշնակցութեան յարուցած միջնորդութիւնը ոչ միայն անհրաժեշտ է, այլ և անյետաձգելի, մանաւանդ եթէ ի նկատի ունենանք զաւառական մամուլի վիճակը, որ վաղուց կարօտ է արմատական փոփոխութեան և որի վերաբերմամբ գործադրվող ժամանակաւոր օրէնքները ոչ միայն հնացած են, այլ և չեն համապատասխանում Ռուսաստանի զարգացման ժամանակակից պայմաններին:

ԿՈՒՐԱՅԻ ՍԱՐՏԱՓՆԵՐԸ

Պատերազմը, ինչպէս գիտեն մեր ընթերցողները, արդէն սկսվածի նման է, թէ և երկու կողմից դեռ պաշտօնապէս չէ յայտարարվել: Միացեալ-Նահանգների և Սպանիայի ընդհարման պատճառը այժմ զանազան տեսակ դատողութիւնների և եկեղեցիների առարկայ է դարձել: Մարդկային շարահասութիւնը, որ սիրում է խօսել իրաւունքի, օրէնքի անուանից, այս անգամ էլ գործում է եռանդով ինչպէս գործում էր Հայաստանի և Արեւելի աղէտների ժամանակ: Ամերիկացիներին մեղադրում են, որ նրանք կռիւ են սկսել առանց հիմնաւոր պատճառների, որ նրանք անշահաւէր չեն և ուզում են միայն շահագործել մարդասիրութիւնը: Այդ չարախօսութիւնների դէմ բողոքում են այն անգլիկացիները, որ սպանիացիները, այսինքն բրիտանիայ և Եւրոպայից, գործադրել են Վուրա կղզում: Եւ որովհետեւ մարդկային անգլիկացիները գոյություն ունենալով և բոլոր ժամանակների համար, ուստի մենք բերում ենք մի քանի մանրամասնութիւններ այն սարսափներից, որոնց երեք տարեկան ընթացքում մամու-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

ԻԳ

«Պատուականում եմ, եւ բողոքովն նման էի այն հիւանդին, որ գիտէ թէ իր համար չոչնչութիւն չը կայ, թէ մահը անխուսափելի է, բայց էլ յոյս ունի, որ հիւանդութիւնը մի կերպ ինքն իրան, կանցնի...»

«Մի կերպ... երբար տարածութիւններ անցայ, բայց չը տեսայ այդ կերպը, այդ կարողականը, բայց անհրաժեշտ է ինչպէս տեսնեմ, երբ նա չը կայ, չէ կարող լինել: Եւ կանգ եմ առել ճանապարհի իւրում: Թանձաղը անցել է խորասան, անդադար դէպի արեւելք է շարժվում. այստեղ ասում են թէ Ալեքսանդրը էլի կռիւ է ուղում. այստեղ հաւատացած են, որ Թանձաղը հրաշքներ կը գործէ... Ի՞նչ կասկած, բայց մեզ ինչ օգուտ: Արարադից եկած օսմանեան զօրքերը կանգ են առել այս կողմերում. երէկ եւ տեսայ նրանց ձիւների երամակները: Տէ՛հմի փաշան առաջ չէ գնում և հասկանալի է թէ ինչու... առջևում ոչինչ գործ չը կայ: Այստեղ խօսք կայ, որ զօրքերը պիտի... վերադառնան: Ահա թէ ինչու կանգ առայ այս փոքրիկ գիւղում, որի բնակիչները չիա են և ամբողջ ժամանակ դողում են թիւրքերից...»

«Հաստատը, ի հարկէ, չը գիտեմ: Վերադարձ... Սարսափելի չէ: Բայց եւ ծածկել չեմ կարող: Յոյս ունեմ, որ Պողոսը չորս օրում կը հասնի զեղ այս բլուր: Նրան խոլոյն յետ ուղարկիր, որպէս զի եւ շարունակեմ ճանապարհ: Ո՛ր, այդ մի հարցնիր: Պարսկաստա-

նը—մի անձայր անապատ է մեզ համար: Բայց եւ խօսք եմ տուել չափափել այդ անապատը, և պիտի կատարեմ իմ խօսքը: Ափսոսում եմ իմ ձիւն. բայց թող նա և նրա վրա նստածը առաջատր թուշունների կերակուր դառնան, միայն թէ Մէլքե-Աւանը կարողանայ ամիսային վտտահաթեմը ստել. ձեռ փորձեցի բոլոր միջոցները: Անհամբեր սպասում եմ Պողոսին...»

«Երկու օր ու չէ եւ ստանում այս նամակը: Պատճառը եւ եմ: Սպիտակ-Խաչի մօտից եւ ձեռքի ճանապարհաւ: Ուզում էի Վարաբաղից հետո տանել մի փոքրիկ միսիթարութիւն և զբնացի տեսնելու Մանասի քաջերին: Տեսայ... Համառաւարած խաւարի մէջ համեմատ սպաղում է փոքրիկ կայծը: Մեր լացերի, մեր անհուն ցաւերի մէջ այդ մի բուռն մարդիկ էին, որ հանդուսալիս ինձ, հանդուսալիս այն բողոքից յետոյ, որ եւ տեսայ Սպիտակ-Խաչի բակում և պարսկացիներից դուրս: Այն, ողորմած Աստուածը մեզ համար միսիթարութիւն պահել է, բայց դա մի փոքրիկ կայծ է... Ի՞նչ կը լինի նրա վիճակը: Արդեօք կռիւ կը գնայ զուգելի աղջամուղջի մէջ, թէ հարկաւոր խաղաղութիւն կը վառէ մեր սարերում... Սեղ մնում է հրաշքի սպասելը: Մէլքե-Աւանը երկրորդ անգամ էր կարդում Ալեքսանի այս նամակը:

—Հրաշքը արդէն երևում է, ասաց նա ինքն իրան և յետ դառնալով, նայեց Պողոսին, որ անշարժ սպասում էր չէլքի մօտ:

—Ե՛րբ տեղ կը հասնես, հարցրեց մէլքը:

—Եթէ հրամայես գիշերն էլ գնալ.—երեք օրում կարելի է:

«Պողոսը չը շարժվեց, թէ և մէլքը նորից նախ ինչ, նրան, գլուխը շարժեց և բարի ճանապարհ յանկալացաւ:

—Բայց ինչ հրաման տանեմ, հարցրեց Ալեքսանի ծառան:

—Հա, եւ քեզ չասացի, բայց միթէ դու չը գիտես թէ ինչ պիտի ասեմ...

—Չը գիտեմ:

Մէլքը ծիծաղելով մօեցեալ նրան և ձեռքը դնելով նրա ուսին, ասաց.

—Այլ: Հէնց որ տեղ կը հասնես, թող Աւանը նայն բողոքին ձեռն դրուր դարձնէ դէպի մեզ: Աստ, հարկաւոր է ճանապարհները չափել: Եւ նրան սպասում եմ...

«Պողոսը գլխի շարժումով իմաց տուեց, որ հասկանում է և շտապով դուրս գնաց:

Կէս ժամից յետոյ ծողից հեռանում էր և Մէլքե-Աւանը: Հասնելով գետի մեծ ձորին, նա երեսին խաչ հանեց, աշողութիւն խոլորեց երկնքը և շարժեց ձիւն անձը:

—Հրաշքը արդէն երևում է, կրկնեց նա իր մտքում:—Առանց հաստատում է խնդիր աղջկայ ասածները: Հրաշք է, ի հարկէ, որ մեզ քնից դարձեցնում են և ցոյց են տալիս մեզ համար պարտաւորած զարհուրելի թակարդը: Մենք քուն էինք, իսկ մեր թշնամիները սրում էին իրանց սրերը... Ա՛հ, հիմա մենք չենք քնի...

Նա տանում էր իր հետ մի հակալական, մի յանդուգն միտք:

Այժմ օգնութեան աչք դնելը երկխոսութիւն էր երևում: Այժմ նա հասկանում էր, որ մինչեւ տարր իր սրտի մէջ համակրութեան մի անհնազան կաթիլ կը պատրաստէ մի արեւաբաւ երկրի համար, վերջին կարող է մի օրում գոհ գրուի մի անձայր գերեզմանատուն դառնալ:

(Կր շարունակվի)

